27/08/2022

Κρίση εννοιών

/ Γνώμες

Του Μητροπολίτη Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ'

Έννοια είναι η ενέργεια του σκέπτεσθαι, άλλως η σκέψη. Κατ' επέκτασιν, ο όλος συλλογισμός, η γνώμη, η ιδέα και η αντίληψη για ένα ή περισσότερα θέματα. Περαιτέρω η έννοια έρχεται και ως πρόθεση και προβολή του σχεδίου και του σκοπού. Είναι ο βαθύτερος στοχασμός και η αντίληψη για λέξεις, δικαιώματα, καθήκοντα, διδασκαλίες, νομοθετήματα, πράξεις του καθημερινού βίου.

Ωστόσο, είναι γεγονός ότι η εποχή μας διέρχεται μία κρίση εννοιών.

Υπάρχουν έννοιες όπως ελευθερία, δημοκρατία, δικαιοσύνη, ισότητα, αλληλεγγύη,

ατομικά – ανθρώπινα δικαιώματα. Ακόμη, σύγχρονες έννοιες όπως πρόοδος, εξορθολογισμός, «ώριμη κοινωνία», «ανοικτή κοινωνία», παγκοσμιοποίηση, πολυπολιτισμικότητα, «ρητορική μίσους», ανεκτικότητα, σκοταδισμός, οπισθοδρομικότητα.

Κάθε φορά όμως γεννάται το εύλογο ερώτημα. Γράφοντας ή προφέροντας τις έννοιες αυτές τι ακριβώς εννοούμε; Λέγουμε αυτό το ζήτημα αποτελεί πρόοδο. Είναι όμως αληθής πρόοδος ή είναι ψευδής πρόοδος και μία κρυμμένη βαρβαρότητα; Μιλάμε για δικαιώματα και καλώς. Όμως από την άλλη υπάρχει μία ανυπαρξία καθηκόντων. Μόνον δικαιώματα υπάρχουν; Καθήκοντα δεν υπάρχουν; Με τον εξορθολογισμό επιδιώκουμε να επιλύσουμε τα προβλήματα της κοινωνίας. Είναι όμως πανάκεια ο ορθός λόγος; Το τριμερές της ψυχής του ανθρώπου σβήνεται; Ο άνθρωπος είναι μόνον ένα βιολογικό ον; Όλα αυτά πρέπει να μας προβληματίσουν.

*

Αλλά και σε έννοιες που σχετίζονται με την πνευματική ζωή, με τα θέματα πίστεως, παρατηρείται άγνοια ή ημιμάθεια, μία α-παιδεία.

Τι είναι ο Θεός, ο Χριστός, η Εκκλησία; Τα Ιερά Μυστήρια; Τι σημαίνει θεολογία, αμαρτία; Ποιο το περιεχόμενο της χριστιανικής ηθικής; Τι είναι οι χριστιανικές εορτές και τι σημαίνει παράδοση, τι είναι η πνευματική ζωή, για να αναφέρουμε μερικά μόνο ζητήματα και παραδείγματα.

Εξακολουθεί ακόμα και σήμερα να επαναλαμβάνεται η εσφαλμένη φράση: «πίστευε και μη ερεύνα» ή να γίνεται λόγος για σύγκρουση θρησκείας και επιστήμης ή αίτημα για χωρισμό Εκκλησίας και Πολιτείας χωρίς να υφίσταται κατανόηση του περιεχομένου αυτού του αιτήματος ή ακόμη να χλευάζεται το τρίπτυχο πατρίδα – θρησκεία – οικογένεια, χωρίς βαθύτερη κατανόηση των εννοιών τους και χωρίς κριτική σκέψη για τον επιπόλαιο αυτό χλευασμό.

Ειδικότερα, σ’ αυτή την εποχή συγχύσεως εννοιών, παχυλής άγνοιας ή ημιμάθειας ή και απολυτοποίησης της ανθρώπινης γνώσης, φθάνουμε ο Θεός να εξορίζεται και στη θέση του να τίθεται η μια αόριστη ανώτερη δύναμη ή η φύση ή η τύχη, ως είναι στη διάλεκτο της αθείας το όνομα του Θεού.

Ο Χριστός θεωρείται ως ένας αρχηγός θρησκείας, ως ένας επαναστάτης, ιδεολόγος, φιλόσοφος, ακόμη και το ακραίο, ως μη ιστορικό πρόσωπο. Διαπιστώνουμε ότι το Ιερό Ευαγγέλιο παραμένει κλειστό και η άγνοια εξακολουθεί να υπάρχει στον κόσμο.

Αλλά και η γνώση για την Εκκλησία είναι περιορισμένη, αν δεν είναι, όσα λέγονται και γράφονται, κατευθυνόμενη σκέψη εναντίον αυτής. Και τούτο, γιατί όταν γίνεται λόγος περί Εκκλησίας εξακολουθεί να υπάρχει μεγάλη σύγχυση εννοιών. Τι είναι η Εκκλησία; Το κτίριο; Η διοίκηση της Εκκλησίας; Το ΝΠΔΔ; Ο Αρχιεπίσκοπος; Οι Μητροπολίτες; Οι κληρικοί; Ο λαός δεν είναι Εκκλησία; Και ο Χριστός, η «κεφαλή της Εκκλησίας» που είναι; Έπειτα, όταν γίνεται αναφορά για τα Ιερά Μυστήρια της Εκκλησίας τι εννοούμε; Μία κοινωνική τελετή; Μία δικαιοπραξία νομικής φύσεως; Είναι γεγονός ότι υπάρχει μία τραγική παρεξηγημένη έννοια για την Εκκλησία και τα ιερά της Μυστήρια και αναφέρονται λέξεις και έννοιες μακρυά από τις θεόπνευστες Γραφές, την χριστιανική διδασκαλία και την ιερή Παράδοση.

Αλλ’ οφείλουμε να γνωρίζουμε ότι δεν υπάρχει Εκκλησία χωρίς Χριστό. Ως λέγει ο Τερτυλλιανός: «Ecclesia vero Christus». Και ισχύει το του Κλήμεντος Αλεξανδρείας «συμπάσης Εκκλησίας στέφανος ο Χριστός». Και ο Χριστός είναι η Αυτοαλήθεια.

Δεν μπορούμε, λοιπόν, να μάθουμε τι είναι η Εκκλησία χωρίς Χριστό. Και ο Χριστός πρώτα φεύγει από την σκέψη μας, μετά από την καρδιά μας και στη συνέχεια από τη ζωή μας. Αυτό συνιστά πλέον την αποχριστιανοποίηση. Μην περιμένουμε τότε να γνωρίζουμε τι είναι η Εκκλησία. Μόνον όταν γνωρίσουμε το Πρόσωπο του Χριστού και βιώσουμε την Χάρι Του, τότε μόνο θα καταλάβουμε τι είναι και τι κάνει η Εκκλησία.

Έπειτα, θεολογία είναι η κοινωνία του Θεού και κοινωνία του Θεού είναι η αγιότητα του ανθρώπου και αμαρτία από την άλλη, η μη θεολογία, η άγνοια του Θεού, η απομάκρυνση από το Θεό, ως η εσχάτη αφροσύνη. Αλλά και για τις άλλες έννοιες όπως χριστιανική ηθική, εορτές, παράδοση που αναφέραμε, έχουμε δυστυχώς ολίγιστη γνώση.

*

Έτσι τελικά με την κρίση των εννοιών η μεγάλη αίρεση της εποχής μας καθίσταται η εκκοσμίκευση. Δηλαδή, η αποιεροποίηση. Ο Χριστιανισμός τίθεται στο περιθώριο της ζωής και όχι βέβαια στο κέντρο να φωτίζει την διάνοια, τις αποφάσεις, την καθημερινή βιοτή. Βέβαια αυτό το φαινόμενο φέρει βάσανο και δεν ηρεμεί τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου. Παρασύρει δε την ανθρώπινη ψυχή σε δοκησισοφία και οίηση. Και η κρίση των εννοιών εξακολουθεί να διαφεντεύει στη κοινωνία και ο άνθρωπος χωρίς την σοφία και την αλήθεια που κρύβει η κάθε έννοια, ταλαιπωρείται.

*

Συνεπώς, για να ελαττωθεί η πλάνη αυτή της κρίσης εννοιών είναι απόλυτη ανάγκη κάθε φορά να γίνεται διερμήνευση του πνεύματος των εννοιών. Τι εννοούμε; Τι καταλαβαίνουμε; Τι θέλουμε επακριβώς να διατυπώσουμε; Οφείλουμε τις έννοιες να τις εμβαπτίζουμε στη βάσανο της σκέψης, της ιστορίας, της πραγματικότητας, της αλήθειας.

Η ελληνική και χριστιανική παιδεία ως μάθηση και αποκάλυψη, μα και ως ερμηνευτική των εννοιών είναι, ασφαλώς, το κάθε φορά ζητούμενο.